

Policyjna społeczność w strategii działań policyjnych na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa publicznego

Zjawisko przestępczość towarzyszy życiu społecznemu od jego zarania, występuję na każdym etapie rozwoju społeczeństwa, niezależnie od jego ustroju, struktury czy okresu historycznego i choć sama przestępczość jest obecna od zawsze się zmienia i ewaluuje, zaczyna przybierać nowe - inne, coraz bardziej groźne i skomplikowane formy. Przemiany zachodzące w przestępczości są w oczywisty sposób powiązane z ogólnymi procesami zmiany społecznej, która dotyczy wszystkich społeczeństw i nacji. Problematyka wpływu, procesów ewolucji społecznej na omawiane zjawisko, od dawna jest przedmiotem analiz socjologicznych i kryminologicznych.

Realizując jedno z najważniejszych zadań jakim jest zapobieganie przestępczości zwane również prewencją kryminalną polska Policja, dążąc do osiągnięcia optymalnego poziomu skuteczności podejmowanych działań ocenianych przez pryzmat m.in. oceny społecznej oraz poziomu poczucia bezpieczeństwa obywateli, każda z podejmowanych w tym obszarze inicjatyw opiera na budowanej strategii zapobiegania przestępczości i zjawiskom patologii społecznej, w oparciu o tworzone koalicje na rzecz bezpieczeństwa w skład których wchodzi przedstawiciele administracji rządowej i samorządowej, organizacji pozarządowych i innych podmiotów, a przede wszystkim szeroko zakrojoną współpracę ze społeczeństwem realizowaną w oparciu o ideę community policing.

Słowa kluczowe: strategia, przestępczość, prewencja, służba, bezpieczeństwo, społeczeństwo.

Community policing in the strategy of policing to ensure public safety

The phenomenon of crime has been present in social life since its inception, at every stage of the development of society, regardless of its system, structure or historical period, and although the crime itself has always been changing and evolving, it begins to take new - different, more and more dangerous and complicated forms. Changes taking place in crime are clearly linked to the overall processes of social change that affect all societies and nations. The issue of the influence and processes of social evolution on the discussed phenomenon has long been the subject of sociological analyses and criminology.

By implementing one of the most important tasks, which is crime prevention, also known as criminal prevention, the Polish Police, striving to achieve the optimal level of effectiveness of the actions taken, assessed through the prism of, inter alia, social assessment and the level of

citizens' sense of security, each of the initiatives undertaken in this area is based on the strategy of preventing crime and social pathology, based on the created coalitions for security, which include representatives of government and local administration, non-governmental organizations and other entities, and above all wide-ranging cooperation with the society based on the idea of community policing.

Keywords: *strategy, crime, prevention, service, security, society, Police.*

Jednym z najbardziej eksponowanych, w przestrzeni publicznej, elementów bezpieczeństwa wewnętrznego państwa¹ jest bezpieczeństwo publiczne. Określane jest ono jako pożądany stan faktyczny wewnątrz państwa, który niezależnie od negatywnych czynników wywoływanych przez element ludzki, siły natury bądź technikę, umożliwia funkcjonowanie całokształtu organizacji państwowych, społecznych, prywatnych oraz zachowanie życia, zdrowia oraz mienia obywateli. Należy podkreślić, że zwłaszcza ten rodzaj bezpieczeństwa jest pojęciem wieloaspektowym. Dotyczy on każdej sfery ludzkiego życia i nie sposób nie zauważyć, że jest ono kształtowane przez wiele czynników i zależy od sytuacji, w jakiej się znajdujemy. Zdaniem Brunona Hołysta, o poczuciu bezpieczeństwa ludzi nie decydują zazwyczaj duże zbrodnie i ciężkie przestępstwa, ale sytuacje doświadczane na co dzień, tj. wybryki chuligańskie, zaczepki na ulicy i wyzwiska, kradzieże kieszonkowe, zakłócenia ciszy nocnej, ale również pobicia i rozboje². Bezpieczeństwo publiczne jest więc jedną z najważniejszych kategorii dotyczącej funkcjonowania państwa oraz stosunków międzyludzkich.

W literaturze przedmiotu przyjmuje się najczęściej, iż między tymi dwoma pojęciami zachodzi różnica rodzajowa, a porządek publiczny definiowany jest w następujący sposób: „system urządzeń prawno-publicznych i stosunków społecznych powstających i kształtujących się w miejscach publicznych, którego celem i zadaniem jest zwłaszcza ochrona życia, zdrowia, mienia obywateli i mienia społecznego, zapewnienie normalnej działalności instytucji, zakładów, przedsiębiorstw państwowych, społecznych i prywatnych oraz eliminowanie różnego rodzaju uciążliwości niebezpiecznych lub niezgodnych dla społeczeństwa i jednostek”³.

Analizując dostępne źródła, należy podkreślić, że jednoznaczna interpretacja i zdefiniowanie pojęcia bezpieczeństwo publiczne jest bardzo trudna czy wręcz niemożliwa, stąd też bardzo wyraźne jest funkcjonowanie wielu interpretacji i określeń przedmiotowego pojęcia. Jednakże, wyniki przeprowadzonych badań społecznych⁴, świadczą tym, że obywatele przywiązują do

¹ Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa to taki zakotwiczony w porządku ustrojowym stan stosunków i procesów wewnątrz państwa, który zapewniając skuteczną i harmonijną realizację interesów państwa i jego obywateli jednocześnie tworzy zdolność do sprawnego diagnozowania i reagowania w przypadkach pojawiających się zagrożeń godzących w te interesy, W. Fehler, *Bezpieczeństwo w środowisku lokalnym*, Warszawa 2009, s. 22.

² B. Hołyst, *Policja na świecie*, Warszawa 2011, s.142.

³ W. Pływaczewski, G. Kędzierska (red.), *Leksykon policyjny*, Szczytno 2001, s. 238.

⁴ Por. m.in. A. Nowik, *Współpraca organów administracji rządowej w zapewnieniu bezpieczeństwa, ocena ich funkcjonowania oraz proponowane kierunki zmian*, [w:] *Zarządzanie bezpieczeństwem publicznym*, M. Lisiecki (red.), Warszawa 2010, s. 324-329.

omawianej kwestii dużą wagę. Bezpieczeństwo publiczne sensu largo stanowi ogół warunków i urządzeń społecznych, chroniących obywateli przed zjawiskami groźnymi dla życia i zdrowia oraz groźącymi stratami gospodarczymi, takimi jak: klęski, katastrofy, przestępczość i wiele innych⁵.

W opinii Czesława Marcinkowskiego bezpieczeństwo publiczne to stan, w którym nie są popełniane czyny bezprawne, zwłaszcza przeciwko życiu, zdrowiu i mieniu. W istocie tego pojęcia zawierają się dwa na siebie zachodzące obszary, tj.:

- porządek publiczny – czyli całość niepisanych reguł zachowania poszczególnych osób w społeczności, których uwzględnianie traktowane być musi jako konieczny wymóg uporządkowanego życia społeczeństwa;
- spokój publiczny – niezakłócony stan równowagi psychicznej nieokreślonej liczby osób, przy czym wykroczenia przeciwko spokojowi publicznemu wywołują zakłócenia tego stanu⁶.

Omawiane pojęcia charakteryzowane bywają również jako stan faktyczny wewnątrz państwa, który umożliwia prawidłowe funkcjonowanie jego organizacji wraz z realizacją przez nie celów i interesów, zachowanie mienia, zdrowia i życia obywateli istniejących w tejże organizacji oraz korzystanie przez obywateli z praw i swobód, jakie gwarantuje im ustawa zasadnicza oraz inne przepisy prawa bez narażania ich na różnego rodzaju szkody powodowane przez ludzkie zachowania, a także działanie sił przyrody lub nauki⁷.

Bardzo istotnym, w tym kontekście jest również fakt, iż bezpieczeństwo publiczne rozpatrywane bywa jako przedmiot działalności ochronnej organów państwowej administracji. Dodać przy tym należy, że omawiane pojęcie to zarówno pozytywny, jak i pożądaný stan państwa, gwarantujący jego istnienie i prawidłowy rozwój⁸.

Katalog zadań przewidzianych dla instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo i porządek publiczny wskazuje, szereg przedsięwzięć obejmujących zagadnienia, dotyczące przede wszystkim:

- ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego;
- ochrony zdrowia, życia i mienia obywateli;
- zagwarantowania spokoju w miejscach publicznych, w tym w środkach komunikacji miejskiej;
- wykrywania wykroczeń oraz przestępstw, a także ścigania ich sprawców;

⁵ M. Lisiecki, *wyd. cyt.*, s.36; A. Misiuk, *Administracja porządku i bezpieczeństwa publicznego, Zagadnienia prawno-ustrojowe*, Warszawa 2008, s. 41.

⁶ C. Marcinkowski, *Bezpieczeństwo publiczne a projektowanie bezpiecznych przestrzeni*, [w:] *Zarządzanie bezpieczeństwem w Unii Europejskiej wobec globalnych zagrożeń. The EU's Security Management Towards Global Threats*, M. Lisiecki, M. Raczkowska-Lipińska (red.), Józefów 2008, s. 67.

⁷ A. Urban, *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych*, Warszawa 2009, s. 35.

⁸ Tamże, s.36.

- organizacji działań mających na celu przeciwdziałanie popełnianiu przestępstw i wykroczeń;
- egzekwowania przestrzegania obowiązujących przepisów prawa;
- utrzymania porządku na drogach;
- zwalczania i przeciwstawiania się patologiom społecznym⁹.

Podmiotowy i przedmiotowy zakres bezpieczeństwa publicznego jest, jak widać, bardzo obszerny nie mniej jednak zasadnym jest stwierdzenie, że jest on określonym zbiorem zadań ustawowych przypisanych organom administracji państwowej. Ponadto, obejmuje bardzo zróżnicowany katalog dotyczy metod i sposobów działania, dedykowanych szeroko rozumianej ochronie przed działaniami, które są niezgodne z określonymi aktami normatywnymi, wśród których najbardziej uciążliwymi społecznie i najpowszechniej występującymi są przestępstwa¹⁰.

Zjawisko przestępczość towarzyszy życiu społecznemu od jego zarania, występując na każdym etapie rozwoju społeczeństwa, niezależnie od jego ustroju, struktury czy okresu historycznego i choć sama przestępczość jest obecna od zawsze się zmienia i ewaluje, zaczyna przybierać nowe - inne, coraz bardziej groźne i skomplikowane formy. Przemiany zachodzące w przestępczości są w oczywisty sposób powiązane z ogólnymi procesami zmiany społecznej, która dotyczy wszystkich społeczeństw i nacji. Problematyka wpływu, procesów ewolucji społecznej na omawiane zjawisko, od dawna jest przedmiotem analiz socjologicznych i kryminologicznych.

W literaturze przedmiotu już samo precyzyjne i jednolite zdefiniowanie terminu, przestępstwa jest trudne i okazuje się problemem postrzeganym raczej w szerszej wieloaspektowej perspektywie. Według B. Hołysta przestępczość należy to zbiór czynów zabronionych przez ustawę pod groźbą kary, które to zostały dokonane w określonym przedziale czasowym na obszarze danej jednostki terytorialnej¹¹. Na świecie panuje powszechna zgoda co do tego, że przestępstwo to pewna forma zachowania, które może być zdefiniowane przez prawo jako zachowanie niezgodne z obowiązującym w danej kulturze modelem działania.

D. Woźniakowska- Fajst w publikacji na temat kontekstów współczesnej przestępczości, twierdzi, że istnieją trzy elementy, które determinują przestępstwo:

- szkoda, która określana jest poprzez naturę i powagę krzywdy oraz osobę pokrzywdzonego,
- konsensus odnoszący się do społecznej zgody na to, czy dane zdarzenie rzeczywiście w istotny sposób szkodzi ofierze.

⁹ A.D. Rotfeld, *Międzynarodowe czynniki bezpieczeństwa Polski*, Warszawa 1986, s. 85.

¹⁰ Przepięstwo – zachowanie się człowieka będące czynem realizującym znamiona określone w ustawie karnej, naruszającym – przy braku jakichkolwiek okoliczności usprawiedliwiających – normę sankcjonowaną (formalnie bezprawnym), społecznie szkodliwym w stopniu wyższym niż znikomy (karygodnym), zawinionym, zagrożonym karą w ustawie, por. art. 1 § 1, art. 115 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 roku *kodeks karny* (Dz.U.2020.1444 tekst jedn.).

¹¹ B. Hołyst, *Kryminologia*, Warszawa 2016, s. 53.

- formalna reakcja społeczna, czyli istnienie konkretnego przepisu w prawie karnym, który określa w jakich okolicznościach dany czyn czy zachowanie jest uznawane za przestępstwo¹².

Starając się scharakteryzować zjawisko przestępczości, zasadnym jest szczegółowe odniesienie się i skupienie na wszystkich jego składowych. B. Hołyst twierdzi, że: „uwzględnienie związków między władzą państwową a społeczeństwem staje się współcześnie metodologicznym nakazem wszelkich rozważań nad strukturą i dynamiką przestępczości, jak i nad efektywnością działań wymiaru sprawiedliwości¹³”. Stąd też przestępczość należy rozpatrywać biorąc pod uwagę takie czynniki i zmienne jak jej rozmiar, intensywność, struktura i dynamika.

Przez rozmiar przestępczości rozumie się stosunek ilości zachowań przestępczych do całości kształtu działalności członków społeczeństwa. Współczynnik ten jest nie jest wartością jednorodną i może być różny w zależności od charakteru badanego, może to być: przestępczość rzeczywista, ujawniona, stwierdzona czy osądzona. Przy rozmiarze przestępczości problem stanowi tzw. ciemna liczba, w literaturze przedmiotu wskazuje się na kilka jej obszarów. Pierwsze stanowią czyny, o których zaistnieniu organy Policji nie posiadają żadnych informacji. Do drugiego można zaliczyć przypadki przestępstw ujawnionych, których sprawcy nie zostali wykryci. Trzeci rodzaj dotyczy przypadków kiedy to sprawcy zostali wykryci, ale z uwagi na negatywne przesłanki procesowe nie doszło do wniesienia aktu oskarżenia lub nie zapadł wyrok skazujący. Ostatnim z obszarów jest sytuacja dotycząca czynów przestępnych, za które sprawcy zostali skazani, jednakże nie wszystkie czyny były objęte aktem oskarżenia.

Oceny intensywności przestępczości dokonuje się na podstawie podziału wyodrębnionego w drodze rejestracji statystycznej zbioru przestępstw ujawnionych, osądzonych lub stwierdzonych według kryterium zagrożenia przewidzianego w ustawie. Jeśli chodzi o strukturę przestępczości to można ją odnieść proporcjonalnie do skali wzrastającego społecznego niebezpieczeństwa. Skalę taką wyznacza wymiar kary, która zagrożony jest dany czyn przestępny. Uzyskuje się wówczas klasyfikację przestępstw według tzw. ciężaru gatunkowego. Natomiast, terminem „dynamika przestępczości” określa się tempo i kierunek zmian podstawowych cech zbioru czynów przestępnych. Także podział administracyjny, jest odbiciem przestrzennego zróżnicowania nasilenia przestępczości.

„Jednym z najtrudniejszych zadań w analizie danych uzyskiwanych w kryminologicznych badaniach empirycznych jest ustalenie związków przyczynowo - skutkowych. Trudności pojawiają się szczególnie przy próbie określenia psychospołecznych determinantów zjawisk przestępczych¹⁴”. Przeważająca część zachowań ludzkich znajduje swe źródło nie w jednym czynniku czy też w określonej ich grupie, lecz powodowana jest praktycznie nieograniczonym kompleksem

¹² D. Woźniakowska-Fajst, *Spoleczno-polityczne konteksty współczesnej przestępczości w Polsce*, Warszawa 2013, s.22.

¹³ B. Hołyst, *Kryminologia*, wyd. cyt., s.53.

¹⁴ Tamże, s. 438.

równorzędnych sekwencji czynnikowych. Nie jest możliwym sprowadzenie tego zjawiska do jednej czy dwóch przyczyn. Działania przestępcze są wynikiem oddziaływania wielu alternatywnie zbieżnych czynników, których natura i kombinacje różnic mogą wyraźnie jedną jednostkę od drugiej. Zarówno kryminogenność sytuacji, jak i podmiotu nie są pojęciami, których treść da się sformułować w taki sposób, aby jednoznacznie określone dostały ich desygnaty¹⁵.

Wpływ rozwoju społeczno - ekonomicznego na przestępczość jest przedmiotem zainteresowania kryminologii od wielu lat, głównie w kontekście kryminogennych skutków postępu cywilizacyjnego, postrzeganych poprzez pryzmat urbanizacji i industrializacji. Według badań wynika, że przestępczość w mieście jest większa i wskazuje większą dynamikę niż przestępczość na wsi. Stwierdza się także, że współczynnik przestępczości w państwach wysoko uprzemysłowionych jest wyższy niż w krajach znajdujących się dopiero w początkowej fazie uprzemysłowienia. Kolejnym czynnikiem wpływającym na zjawisko przestępczości jest bezrobocie. Można przyjąć, iż wzrost kradzieży, rozbojów, a nawet zabójstw jest spowodowany w dużym stopniu ogólnym obniżeniem się stopy życiowej wielu grup społecznych, wynikających z bezrobocia. Nie dopuszczalnym byłoby także pominięcie takich czynników jak np. ogólna sytuacja ekonomiczna kraju, długość okresu bezrobocia, perspektywy uzyskania pracy czy wiek osoby pozbawionej pracy. Dopiero łączna analiza wszystkich wymienionych elementów może pozwolić na sformułowanie odpowiednio uzasadnionych wniosków. W tym momencie warto również wspomnieć o istotnej w kontekście prowadzonych rozważań, nie mniej jednak kontrowersyjnej, kwestii kryminogenny charakter środków masowego przekazu - „gdy mówimy o kryminogennym charakterze środków masowego przekazu, mamy na myśli pewne ujemne treści, które mogą być przez nie przekazywane, i ewentualny wpływ tych ujemnych treści na odbiorcę¹⁶”. Chodzi tu w szczególności o treści uznawane za szkodliwe zawierające przemoc, ukazujące „a nawet często promujące, negatywne zachowania niezgodne z ogólnie przyjętymi normami moralnymi i etycznymi, które mogą zachęcać odbiorcę – widza/czytelnika do popełnienia czynu bezprawnego, wpływając na wytworzenie się negatywnego systemu norm i wartości.

Postrzegając problem występowania przestępczości jako najbardziej jaskrawą formę nieprzystosowania społecznego, prawdopodobnie prawie każdy czyn przestępny świadczyć będzie o wadliwie przebiegającym procesie socjalizacji sprawcy. W literaturze przedmiotu obejmującej nauki kryminologiczne, socjologiczne czy też psychologiczne, podkreśla się także związek pomiędzy wadliwą strukturą funkcjonowania szkoły a przestępczością nieletnich. Szkole jako środowisku najbliższemu, tuż po rodzinie, przypisuje się zasadniczą rolę w kształtowaniu postaw etyczna - moralnych¹⁷.

Biorąc pod uwagę powyższe, zasadnym jest sformułowanie tezy, że przestępczość jest jednym z najistotniejszych i najpowszechniej występujących problemów społecznych, a skuteczne

¹⁵ Tamże.

¹⁶ Tamże, s.457.

¹⁷ Tamże.

zapobieganie temu zjawisku jest priorytetem w strategiach bezpieczeństwa wewnętrznego współczesnych państw demokratycznych – co, mając na uwadze wielowymiarowość tego zjawiska, jest zadaniem niezwykle trudnym, wymagającym zastosowania różnorodnych form i metod działania, które będą adekwatne i proporcjonalne do danego zagrożenia.

Jednym z najważniejszych składowych części organizacji państwa odpowiedzialnej za zapewnienie pożądanego społecznie poziomu bezpieczeństwa publicznego¹⁸ jest Policja - specyficzny rodzajem organizacji, która odpowiadając za bezpieczeństwo obywateli musi swoją działalność podporządkować osiągnięciu konkretnych, określonych ustawowo celów zgodnych jednocześnie z oczekiwaniami społecznymi. Zgodnie z art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 roku o Policji¹⁹, do jej podstawowych zadań należą:

- ochrona życia i zdrowia ludzi oraz mienia przed bezprawnymi zamachami naruszającymi te dobra;
- ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego, w tym zapewnienie spokoju w miejscach publicznych oraz w środkach publicznego transportu i komunikacji publicznej, w ruchu drogowym i na wodach przeznaczonych do powszechnego korzystania;
- inicjowanie i organizowanie działań mających na celu zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz zjawiskom kryminogennym i współdziałanie w tym zakresie z organami państwowymi, samorządowymi i organizacjami społecznymi;
- prowadzenie działań kontrterrorystycznych w rozumieniu ustawy z dnia 10 czerwca 2016 roku o działaniach antyterrorystycznych²⁰;
- wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców;
- ochrona obiektów stanowiących siedziby członków Rady Ministrów, z wyłączeniem obiektów służących Ministrowi Obrony Narodowej i Ministrowi Sprawiedliwości, wskazanych przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych;
- nadzór nad specjalistycznymi uzbrojonymi formacjami ochronnymi w zakresie określonym w odrębnych przepisach;
- kontrola przestrzegania przepisów porządkowych i administracyjnych związanych z działalnością publiczną lub obowiązujących w miejscach publicznych;
- współdziałanie z policjami innych państw oraz ich organizacjami międzynarodowymi, a także z organami i instytucjami Unii Europejskiej na podstawie umów i porozumień międzynarodowych oraz odrębnych przepisów;
- przetwarzanie informacji kryminalnych, w tym danych osobowych;
- prowadzenie zbiorów danych zawierających informacje gromadzone przez uprawnione organy o odciskach linii papilarnych osób, niezidentyfikowanych śladach linii

¹⁸ Bezpieczeństwo publiczne to „ogół warunków i instytucji chroniących życie, zdrowie i mienie obywateli oraz majątek ogólnonarodowy, ustroj i suwerenność państwa przed zjawiskami groźnymi dla ładu prawnego”, W. Pływaczewski, G. Kędzierska (red.), wyd.cyt., Szczytmo 2001, s. 31.

¹⁹ Dz.U. 1990, nr 30, poz. 179 z późn. zm.

²⁰ Dz.U. 2016, poz. 904 z późn. zm.

papilarnych z miejsc przestępstw oraz o wynikach analizy kwasu deoksyrybonukleinowego (DNA).

W celu właściwej realizacji wskazanych powyżej zadań, w granicach określonych obowiązującymi przepisami prawa, Policja wykonuje czynności: operacyjno- rozpoznawcze, dochodzeniowo-śledcze i administracyjno-porządkowe, zmierzających do:

- rozpoznawania, zapobiegania i wykrywania przestępstw, przestępstw skarbowych i wykroczeń;
- poszukiwania osób ukrywających się przed organami ścigania lub wymiaru sprawiedliwości, zwanych dalej „osobami poszukiwanymi”;
- poszukiwania osób, które na skutek wystąpienia zdarzenia uniemożliwiającego ustalenie miejsca ich pobytu należy odnaleźć w celu zapewnienia ochrony ich życia, zdrowia lub wolności, zwanych dalej „osobami zaginionymi”²¹.

Zgodnie z przywołanym powyżej przepisem Ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 roku o Policji²²; jednym z głównych zadań Policji jest „inicjowanie i organizowanie działań mających na celu zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz zjawiskom kryminogennym i współdziałanie w tym zakresie z organami państwowymi, samorządowymi i organizacjami społecznymi”.

Analizując literaturę przedmiotu, spotyka się różnorodne ujęcia oraz definicje pojęcia zapobiegania przestępczości.

Według Brunona Holysta pod pojęciem zapobiegania przestępczości należy rozumieć „określone działania organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości, różnych grup społecznych, samorządów lokalnych, organizacji pozarządowych, a także osób prywatnych ukierunkowane na uniemożliwienie popełnienia pierwszego lub następnego czynu karalnego i łamania prawa lub nastawione na zmniejszenie skutków tych czynów jeszcze przed ich popełnieniem. Na działalność związaną z zapobieganiem przestępczości składają się różnorodne środki, które w sposób uboczny lub pośredni wpływają na usunięcie przyczyn i warunków popełnienia przestępstwa oraz innych objawów dewiacji społecznej”²³.

Janina Czapska prowadząc rozważania na temat poczucia społecznego zagrożenia przestępczość scharakteryzowała zapobieganie przestępczości jako wszystkie środki, których zastosowanie zmierza do zmniejszenia ciężaru i skali przestępczości poprzez ograniczenie czynników sprzyjających działaniom przestępczym lub przez oddziaływanie zarówno na potencjalnego sprawcę ale także wszystkich członków społeczeństwa²⁴.

²¹ Dz. U. z 1990 roku Nr 30 poz. 179 z późn. zm., art. 14. ust. 1.

²² Tamże.

²³ B. Holyst, *Kryminologia*, wyd. cyt., s. 963.

²⁴ J. Czapska, *Poczucie społecznego zagrożenia przestępczością*, [w:] *Zagrożenie przestępczości*, J. Blachut, J. Czapska, J. Widacki (red.), Warszawa-Kraków 1997, s. 23.

Osobne poglądy w przedmiotowej kwestii wyraża Jerzy Bafia definiując zapobieganie przestępczości mianem systemu, na który składają elementy składowe, do których zalicza się: system środków prawno-karnych, działania państwowe i społeczne, podejmowane w celu resocjalizacji oraz przeciwdziałaniu patologiom²⁵. Z kolei Małgorzata Kuć reprezentuje pogląd, że jest to „zespół przedsięwzięć o charakterze naukowym, prawnym, organizacyjnym, których celem jest eliminowanie przestępczości z życia społecznego poprzez likwidację przyczyn przestępczości i/lub redukcję jej skutków”²⁶.

Biorąc pod uwagę, przedstawione powyżej poglądy, które są zaledwie reprezentatywnymi przykładami różnych poglądów naukowych na temat pojęcia zapobiegania przestępczości, zasadnym jest sformułowanie tezy, że przedmiotowa kwestia stanowi od wielu lat obiekt zainteresowania szerokich warstw społecznych oraz przedstawicieli administracji państwowej. Ponadto, jest także przedmiotem dyskusji medialnej, a także czy przede wszystkim rozważań naukowych. Realizacja działań w omawianym obszarze przez właściwe w tej materii instytucje przede wszystkim musi być ukierunkowana na:

- współpracę z lokalnymi społecznościami,
- pobudzanie aktywności oraz zaangażowania społeczności lokalnych do działań prowadzonych przez Policję w zakresie poprawy bezpieczeństwa i porządku publicznego,
- zachęcanie obywateli do samodzielnego rozwiązywania problemów,
- budowanie więzi społecznych, partnerstwa z Policją, instytucjami państwowymi i pozarządowymi²⁷.

W literaturze przedmiotu, istnieje pogląd, że na podłoże ludzkich zachowań składa się wiele różnorodnych czynników. Dlatego też przedsięwzięcia modelujące konkretne działanie człowieka, w tym przypadku mające na celu zapobieganie przestępczości, nie powinny ograniczać się tylko i wyłącznie do jednowymiarowego schematu. Efektywniejsza realizacja różnego rodzaju inicjatyw w ramach szeroko pojętej prewencji kryminalnej, wymaga od funkcjonariuszy Policji ciągłego poszerzania zasobu wiedzy na temat przyczyn negatywnych zjawisk społecznych, na które może składać się między innymi:

- zjawisko bezrobocia i bezdomności,
- niski status finansowy,
- brak dostatecznej wiedzy na temat możliwości technicznego i fizycznego zabezpieczenia obiektów prywatnych,
- zaniedbania obowiązków rodzicielskich w stosunku do swoich dzieci, oraz zbyt mała uwaga ze strony placówek opiekuńczo-wychowawczych,
- brak alternatywnych na pożyteczne spędzanie wolnego czasu,

²⁵ J. Bafia, *Zapobieganie przestępczości*, [w:] *Zagadnienia patologii społecznej*, A. Podgórecki (red.), Warszawa 1976, s. 517.

²⁶ M. Kuć, *Leksykon kryminologii 100 podstawowych pojęć*, Warszawa 2015, s.260-261.

²⁷ J. Czapska, J. Wójcikiewicz, *Policja w społeczeństwie obywatelskim*, Kraków 1999, s.130-131.

- niska świadomość społeczeństwa dotycząca własnego bezpieczeństwa jak i najbliższego otoczenia²⁸.

Mając na uwadze przedstawione powyżej treści, zasadnym jest zdefasonowanie pojęcia „zapobiegania przestępczości” jako świadomego działania instytucji i społeczeństwa podjętego w celu eliminacji negatywnych zachowań poprzez analizę ich przyczyn.

Wyróżnia się następujące stadia zapobiegania przestępczości:

- etap działań pierwotnych, czyli wyeliminowanie warunków sprzyjających powstaniu przestępstw poprzez odpowiednią politykę społeczną oraz zachęcanie obywateli do działań kreatywnych,
- etap działań wtórnych, polegający na usuwaniu warunków sprzyjających popełnianiu przestępstw oraz tworzeniu przeszkód w ich popełnieniu,
- etap działań następczych, dotyczący przedsięwzięć prowadzonych przez instytucje wymiaru sprawiedliwości mające na celu zapobieganie ponownemu popełnieniu przestępstwa poprzez resocjalizację sprawcy²⁹.

Aby skutecznie i efektywnie zapobiegać przestępczości niezbędnym jest przeprowadzenie szczegółowego rozpoznania i analizy etiologii oraz rozmiarów danego zjawiska celem podjęcia właściwych działań korygujących i zapobiegających. Zapobieganie przestępczości to szereg przedsięwzięć zmierzających do wyeliminowania przestępczości lub jej skutków, na które składają się te podejmowane przed pojawieniem się przestępczości określane mianem profilaktyka uprzedzającej oraz realizowane w związku z istniejącym już niepożądanym zjawiskiem przestępnym mające na celu wyeliminowanie go lub redukcję skutków, tzw. profilaktyka objawowa. Należy także podkreślić, że omawiane działanie zawsze powinno odbywać się w ramach kontroli społecznej, czyli podporządkowania członków społeczeństwa takim regułom, które określają, jakie zachowanie jest nakazane, zakazane bądź uprawnione³⁰.

Według S. Śliwy wyróżnia trzy rodzaje oddziaływań profilaktycznych – profilaktykę powstrzymującą, która dotyczy wczesnego powstrzymania sprawcy przed dokonaniem przestępstwa, poprzez eliminację warunków sprzyjających działaniu, odsunięcie od zamiaru, a także samo uniemożliwienie określonego zachowania; profilaktykę eliminującą - objawową która poprzez zastosowanie metod wychowawczo - edukacyjnych wobec potencjalnych sprawców dąży do eliminacji skłonności do popełniania przestępstw oraz profilaktykę eliminującą – uprzedzającą skupiającą się na wykryciu czynników psychicznych, biologicznych, środowiskowych, sytuacyjnych, mogących sprzyjać popełnieniu przestępstw³¹.

²⁸ Tamże.

²⁹ K. Bulat, P. Czarniak i in., *Kryminologia repetytorium 3*, Warszawa 2003, s. 167.

³⁰ M. Kuć, *Kryminologia*, Warszawa 2010, s. 158.

³¹ S. Śliwa, *Profilaktyka pedagogiczna*, Opole 2015, s. 47-48.

Ponadto, omawiane rodzaje działań dotyczących profilaktyki przestępczości, powinny być podejmowane z uwzględnieniem szerszej perspektywy odnoszącej się do trzech płaszczyzn: sprawcy, ofiary, miejsca, które w środowisku związanym z przedmiotową tematyką określone zostały mianem trójkąta kryminalnego³². Najistotniejszą kwestią dla właściwego zrozumienia istoty analizowanego zagrożenia oraz towarzyszących mu uwarunkowań jest jak najdokładniejsze i możliwie jak najszersze zebranie informacji uzyskać na temat każdego z elementów tworzących trójkąt. Efektywne oddziaływanie na przynajmniej dwa z trzech, ustalonych boków doprowadzi do skutecznego rozwiązania problemu³³.

Realizując jedno z najważniejszych zadań jakim jest zapobieganie przestępczości zwane również prewencją kryminalną polska Policja, dążąc do osiągnięcia optymalnego poziomu skuteczności podejmowanych działań ocenianych przez pryzmat po pierwsze statystyki obejmującej m.in. liczbę oraz dynamikę przestępstw stwierdzonych, wykrytych oraz zatrzymanych sprawców, po drugie oceny społecznej oraz poziomu poczucia bezpieczeństwa obywateli, każdą podejmowanych w tym obszarze inicjatyw opiera na budowanej strategii³⁴ zapobiegania przestępczości i zjawiskom patologii społecznej.

Strategia zapobiegania przestępczości są to działania o bardzo szerokim spektrum, które już na etapie organizacji i planowania zawierają takie charakterystyczne elementy jak choćby określenie konkretnych celów oraz sposób ich skutecznej realizacji i weryfikacji. Odnosząc się do konkretnie do obszaru bezpieczeństwa i porządku publicznego, na strategię ukierunkowaną na zapobieganie i zwalczanie przestępczości powinny składać się elementy takie jak: planowane działania, ich cele, określony czas realizacji oraz przewidziane efekty, które spodziewane są po zakończeniu działań. Istotne jest, aby wyodrębnić najskuteczniejsze działania, które będą się wzajemnie uzupełniać, a w rezultacie stworzą spójny i zwarty układ³⁵.

Według Andrzeja Urbana każdą strategię powinno cechować pięć newralgicznych elementów:

- horyzont czasowy - wskazanie przedziałów czasowych do realizacji poszczególnych przedsięwzięć, jak również szacowany czas realizacji założonych celów;
- efekty – określenie stanu pożądanego, momentu osiągnięcia sytuacji docelowej, które zostały osiągnięte w wyniku zrealizowanych działań;
- skupienie wysiłków – polaryzacja konkretnych czynności planowanych do wykonania, które ze względu na zapewnienie optymalnej efektywności powinny być potraktowane jako szczególnie istotne;

³² Płaszczyzna działania „sprawca” odnosi się do zniechęcenia potencjalnego sprawcy przestępstwa poprzez m.in. odpowiednią penalizację czynu; obszar „ofiara” realizowany jest poprzez pryzmat potencjalnej ofiary w celu do utrudnienia realizacji działania przestępczego na przykład poprzez odpowiednie zastosowanie środków technicznych do zabezpieczenia swojego mienia; płaszczyzna „miejsce” wskazuje na skuteczne zabezpieczenia miejsca szczególnie narażonego na zjawiska przestępcze, por. m.in. K. Łojek, *Metodyka Rozwiązywania problemów kryminalnych*, Szczytno 2008, s. 66 – 67; A. Urban, *Prewencja kryminalna*, Szczytno 2006, s. 9.

³³ A. Urban, *Kształtowanie przestrzeni antyprzestępczej*, Szczytno 2007, s.122.

³⁴ Strategia to sposób postępowania mający doprowadzić do określonego celu, E. Dereń, T. Nowak, E. Polański (red.), *Słownik języka polskiego*, Warszawa 2005, s.405.

³⁵ T.Wąlek, *Lokalne programy prewencyjne w Polsce, Kultura Bezpieczeństwa. Nauka-Praktyka-Refleksje* Nr 19, Kraków 2015, s.250.

- układ decyzji – wypracowanie na potrzeby realizacji określonej strategii harmonogramu poszczególnych działań, wskazującego właściwe merytorycznie podmioty, które w określonym czasie i miejscu odpowiedzialne będą za podjęcie określonych decyzji dotyczących realizowanych przedsięwzięć, tworząc jednocześnie zwarty i wzajemnie uzupełniający się model kompetencyjno – decyzyjny;
- wszechobecność – strategia odnosi się do wszystkich członków oraz całej struktury danej organizacji, bez względu na charakter przedsięwzięć podejmowanych w ramach przyjętej strategii³⁶.

W literaturze przedmiotu najczęściej wymienia się dwa rodzaje strategii działań zapobiegawczych destruktywna i kreatywna³⁷.

Strategia destruktywna cechuje się tym, że podjęte działanie skierowane jest przeciwko zwalczanym zjawiskom, a jego celem jest ich redukcja, a w efekcie finalnym całkowita eliminacja. Polega na zwalczaniu i eliminowaniu negatywnych zjawisk kryminogennych, w jej realizacji wykorzystywane są środki represyjne, takie jak np. izolowanie przestępców w zakładach karnych, ponadto osiągnięcie założonego celu odbywa się przy zastosowaniu przymusu. Strategia destruktywna jest krótkofalową inicjatywą będącą odpowiedzią reakcją na zaistniałe zjawisko i z reguły uważana jest za mniej skuteczną w porównaniu do strategii kreatywnej. Wśród metod wykorzystywanych w celu osiągnięcia założonego celu wykorzystuje się w tym przypadku:

- uniemożliwianie (utrudnianie) określonego działania niezgodnego z normą prawną,
- wytłumienie, polegające na stosowaniu sankcji w odpowiedzi na zachowanie przestępne (np. grzywna),
- zagrożenie, czyli uprzedzenie o karze grożącej za dokonanie określonego czynu bezprawnego³⁸.

Drugi rodzaj strategii, czyli kreatywna nadaje kierunek działaniom człowieka na tworzenie zjawisk pożądanых oraz propagowanie oraz promowanie działań pozytywnych i zgodnych z prawem, w taki sposób żeby wypierały sytuacje a także zdarzenia uznane za niepożądane. Do najistotniejszych cech omawianego rodzaju strategii należy zaliczyć: wykorzystanie w działaniu metod nierepresyjnych; podejmowanie pozytywnych działań o charakterze konstruktywnym; u podstawy pożądanых zachowań leży zachęta; podkreśla wagę działania zgodnego z obowiązującą literą prawa; podjęcie określonej inicjatywy następuje wyprzedzająco w stosunku do potencjalnych zjawisk przestępczych, realizowana w perspektywie długofalowej. W szerokim wachlarzu metod wykorzystywanych do skutecznej realizacji omawianego rodzaju działania należy zaliczyć: szkolenie czyli przekazywanie wiedzy i umiejętności w określonych dziedzinach;

³⁶ A. Urban, *Kształtowanie przestrzeni antyprzestępczej*, wyd. cyt., s. 10 - 11.

³⁷ Szerzej: tamże, s. 11 - 13; J. Blachut, A. Gaberle, K. Krajewski, *Kryminologia*, Gdańsk 1999, s. 471.

³⁸ M. Kuć, *Kryminologia*, wyd. cyt., s. 158-161.

przekonywanie – wskazanie korzyści płynących z określonego zachowania; informowanie – przekazywanie wiadomości uzupełniających; propaganda – wpływ na zachowanie człowieka, który odwołuje się do jego emocji i działa na podświadomość; przetwarzanie – działania na rzecz dokonania zmiany w środowisku skutkującej poprawą zachowania³⁹.

W opiniach autorytetów w dziedzinie szeroko pojętej prewencji kryminalnej i profilaktyki społecznej strategia kreatywna uznawana jest za bardziej efektywną w porównaniu do strategii destruktywnej.

Ciekawy pogląd na temat klasyfikacji i podziału strategii działań zapobiegawczych, przedstawił Krzysztof Łojek w publikacji poświęconej rozważaniom na temat metodyki rozwiązywania problemów kryminalnych, gdzie oprócz dwóch wyżej opisanych rodzajów wskazał dodatkowo obszar dotyczący działań pośrednich, których nie da się w sposób jednoznaczny przyporządkować do zbioru przedsięwzięć niszczących dane zjawisko negatywne lub rozwijających działanie w pożądanym kierunku, określając je mianem strategii neutralizującej. Przedmiotem jej działania jest bezpośrednio oddziaływanie na zjawisko niepożądane – czyli element charakterystyczny dla strategii destruktywnej, natomiast stosowane metody są właściwe strategii kreatywnej⁴⁰.

Porównując wszystkie z funkcjonujących rodzajów omówionych powyżej działań w literaturze przedmiotu można spotykać się bardzo interesujące ich obrazowe opisy, i tak strategię kreatywną określono jako „dbałość o to, aby żyto zagłuszyło chwast”, strategię destruktywną: „aby chwasty nie zagłuszyły żyta”, a neutralizującą stosowane są „by chwasty nie przeszkadzały żytu”⁴¹.

Nie możliwym jest kategoryczne i jednoznaczne wskazanie, który rodzaj realizowanych działań w danej strategii jest skuteczniejszy. Jednak z całą stanowczością należy stwierdzić i podkreślić fakt, że w praktyce, zwłaszcza z perspektywy policyjnej pragmatyki służbowej, istnieje absolutna konieczność organizacji przedsięwzięć w obszarze zapobiegania przestępczości i eliminowania innych zachowań społecznych, opartych na wymiennym stosowaniu wszystkich rodzajów strategii. Według H.J. Schneidera na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat „know – how” na temat efektywnej organizacji i prowadzenia działań policyjnych na rzecz zapobiegania negatywnym zjawiskom społecznym oraz wpływającym na zwiększenie poczucia bezpieczeństwa obywateli rozwinęła się najpełniej w Stanach Zjednoczonych Ameryki, Kanadzie, Wielkiej Brytanii a także Holandii, Australii i Afryce Południowej⁴².

Na szczególną uwagę w tym obszarze, zasługują osiągnięcia amerykańskich funkcjonariuszy, biorąc pod uwagę znaczące spadki poziomu dynamiki przestępczości odnotowane w USA w latach 90 XX wieku, zwłaszcza w kategorii czynów z użyciem przemocy. Sukcesy te, kojarzone są wprost z realizacją założeń filozofii działań policyjnych określonych jako *community policing*⁴³. Pojęcie to definiowane jest jako polityka, a zarazem strategia ukierunkowana na osiągnięcie celu

³⁹ K. Bular, wyd. cyt., s. 163.

⁴⁰ K. Łojek, wyd. cyt., s. 98 – 99.

⁴¹ Tamże, s. 102.

⁴² A. Urban, wyd. cyt., s. 37.

⁴³ J. Fiebig, W. Pływaczewski, A. Tyburska, *Policyjne strategie działań zapobiegawczych*, Szczytno 2004, s. 119.

zdefiniowanego jako skuteczna kontrola przestępczości, poprawienie jakości życia, poprawa efektywności służby policyjnej przy jednoczesnym podniesieniu autorytetu formacji poprzez aktywne wykorzystanie środków społecznych do modyfikacji czynników leżących u podstawy określonych działań przestępczych⁴⁴. Ponadto, do elementów definiujących przedmiotową koncepcję można zaliczyć także zwiększenie rzetelności i odpowiedzialności w pracy Policji oraz większe zaangażowanie członków lokalnej społeczności w proces decyzyjny dotyczący projektowanych rozwiązań na rzecz zapobiegania i zwalczania zjawisk niepożądanych, a także dołożenie wszelkich starań w egzekwowaniu przestrzegania praw i swobód obywatelskich⁴⁵.

Rola społeczności lokalnych jest bardzo ważna w systemie zapobiegania przestępczości. Udział obywateli w profilaktyce przestępczości polega na kontroli społecznej wszystkich negatywnych zjawisk, które mają miejsce na obszarze jej zamieszkania. Poczucie wspólnoty oraz odpowiedzialności osób zamieszkujących dany obszar sprawia, że te osoby jako pierwsze widzą pojawiające się zagrożenie bezpieczeństwa. Dlatego najszybciej mogą przeciwdziałać lub zawiadomić o tym zjawisku odpowiednie służby. Filozofia *community policing* uznawana jest za wyjątkową formę prewencyjnego zwalczania przestępczości. Określając zasięg działań zasadnym jest eksponowanie: po pierwsze rosnącego znaczenia małych, lokalnych wspólnot społecznych, akcentując znaczenie aktywności i zaangażowania społecznego w realizacji przedsięwzięć policyjnych na rzecz zapewnienia optymalnego poziomu bezpieczeństwa i eliminacji z życia społecznego zjawisk o charakterze kryminogennym; po drugie promocji aktywności obywateli obejmującej zaangażowanie oraz aktywny w działaniach na rzecz rozwiązywania problemów⁴⁶; po trzecie zorientowania na budowanie koalicji na rzecz bezpieczeństwa pomiędzy lokalną Policją, przedstawicielami terenowych organów administracji rządowych samorządowych i innych podmiotów (np. organizacje pozarządowe, fundacje, stowarzyszenia, związki wyznaniowe,) z obywatelami, w celu stworzenia systemu wzajemnego wsparcia, współdziałania oraz przede wszystkim komunikacji, które spowodują, że możliwym stanie się skuteczne rozpoznawanie problemów, analiza przyczyn ich powstawania oraz poszukiwanie rozwiązań; po czwarte zapobiegania na poziomie lokalnym, co korzystnie wpływa na skuteczność prowadzonych działań ukierunkowanych na zapobieganie izolacji społecznej oraz licznych form karalnych dewiacji poprzez m.in. zacieśnianie stosunków pomiędzy jednostką, a systemami społecznymi oraz naukę identyfikacji z obowiązującymi normami i wartościami społecznymi⁴⁷.

Biorąc pod uwagę powyższe, należy wskazać dwa fundamentalne elementy składające się na ideę *community policing*:

- *community partnership* – czyli długoterminowa, permanentna, oparta na partnerstwie współpraca Policji z członkami lokalnej społeczności;

⁴⁴ A. Urban, wyd. cyt., s. 37.

⁴⁵ Szerzej: B. Holyst, *Kontrola społeczna przestępczości. Community policing*, [w:] *Policja w społeczeństwie okresu przejściowego. Studia i materiały*, M. Róg (red.), Szczytno 1995, s. 112.

⁴⁶ T.J. Ortmaier, *Cechy dobrego policjanta – kierownika, Raport z badań*, Policyjny Biuletyn Szkoleniowy, nr 3 – 4, Szczytno 1998, s. 73.

⁴⁷ J. Fiebig, W. Pływaczewski, A. Tyburska, wyd. cyt., s. 120.

- problem solving – działanie ukierunkowane na rozwiązywaniu konkretnych problemów oparta na aktywnej kooperacji pomiędzy Policją, a właściwymi merytorycznie oraz terytorialnie przedstawicielami administracji samorządowej⁴⁸.

Jak słusznie stwierdził J. Błachut „(...) dewastacja środowiska, w którym żyje społeczność lokalna, jeżeli nie napotka na przeciwdziałanie, prowadzi do niszczenia więzi łączących tę społeczność, czyli do dewastacji środowiska społecznego⁴⁹”, stąd też koncepcja wykorzystania członków społeczności lokalnych w walce z negatywnymi zjawiskami występującymi w miejscu ich codziennego funkcjonowania. Tego typu rozwiązanie korzystnie wpływa na zwiększenie poziomu skuteczności działań inicjowanych przez Policję w ramach przyjętej strategii zwalczania i zapobiegania przestępczości.

Obywatele mogą efektywnie reagować na wszelkie przejawy naruszania ładu i porządku na terenie który traktują jako „swój”, a także na różnego rodzaju zjawiska kryminogenne takie jak np. wandalizm, włóczęgostwo, spożywanie alkoholu, które pozostawione bez właściwej reakcji mogą przerodzić się w przestępczość, jest to tzw. syndrom „rozbitych szyb”. Określenie to w literaturze na temat community policing, używane jest w sytuacji braku reakcji ludzi na dewastację środowiska oraz działania społecznych dewiantów. Wywoływane lęk, strach i towarzyszące temu inne negatywne emocje wpływają na osłabienie kontroli społecznej. Przeciwdziałanie drobnej przestępczości i dewastacji środowiska może zapobiec wystąpieniu przestępstw poważniejszych, o większej społecznej szkodliwości. Zniszczone środowisko sprzyja powstawaniu zjawisk kryminalnych - jedna zbita szyba w budynku, prowokuje do zbitia następnej, co w dalszej kolejności może doprowadzić do reakcji łańcuchowej w wyniku której dokonywane są inne czyny bezprawne. Dlatego też reagowanie na przejawy dewastacji, na drobną przestępczość mogą zapobiec tworzeniu się środowiska patologicznego⁵⁰. Stopień aktywności społeczeństwa w zapobieganiu przestępczości jest zależny od rodzaju i kategorii zjawisk, szkodliwości społecznej oraz stopnia akceptacji społecznej. Efektywność tych działań musi być odpowiednio synchronizowana z przedsięwzięciami podejmowanymi przez organy państwowe, stojące na straży bezpieczeństwa publicznego.

Tak jak już wspomniano w niniejszym opracowaniu, skuteczna prewencja policyjna jest możliwa przede wszystkim dzięki rzetelnej analizie zagrożeń oraz dostosowaniu form i metod działania adekwatnie do skali, charakteru zjawiska a także potrzeb społecznych. Aktywność, przejawiana inicjatywa, zaangażowanie obywateli jest nieodzownym czynnikiem warunkującym efektywniejsze zapobieganie przestępczości. Podstawą uspołecznienia pracy Policji jest współpraca z członkami lokalnych społeczności. Na proces uspołeczniania działań policyjnych

⁴⁸ Z. Żaroń, *Prewencja kryminalna*, Legionowo 2003, s. 10.

⁴⁹ J. Błachut, A. Gaberle, K. Krajewski, wyd. cyt., s. 495.

⁵⁰ Tamże, s. 497.

składają się dwa podstawowe elementy: społeczne zapobieganie przestępczości oraz społeczne działanie Policji.

Społecznym zapobieganiem przestępczości są inicjatywy podejmowane przez społeczności lokalne opierające się na ograniczaniu i zapobieganiu zjawiskom kryminogennym oraz eliminowaniu ich przyczyn. Najskuteczniejszymi wśród nich są rozwiązania systemowe oparte na utworzeniu struktur wewnętrznych w danej wspólnotce. Natomiast społeczne działanie Policji opiera się na analizie uwarunkowań ekonomicznych i socjalnych danej zbiorowości, w celu oceny poziom zagrożenia zjawiskami sprzecznymi z prawem, a następnie przygotowaniu odpowiednich strategii zapobiegawczych⁵¹.

Biorąc pod uwagę powyższe rozważania, a także wyniki wieloletnich badań i analiz zasadnym jest określenie głównych cech charakteryzujących community policing:

- konsultacje - prowadzenie systematycznych badań naukowych bądź permanentnego rozpoznania i analizy potrzeb mieszkańców w obszarze bezpieczeństwa oraz powiązanych z tym oczekiwań wobec Policji;
- adaptacja – modyfikacja procesu dowodzenia i organizacji służby funkcjonariuszy Policji ukierunkowana na umożliwienie, w najmniejszych, lokalnych jednostkach Policji podejmowania decyzji o dynamicznej dyslokacji sił i środków policyjnych adekwatnie do bieżącej analizy stanu bezpieczeństwa i zagrożeń w celu zaspokojenia oczekiwań określonych grup obywateli tworzących lokalne społeczności;
- mobilizacja – aktywny udział obywateli oraz podmiotów administracji państwowej, organizacji pozarządowych i innych podmiotów poza policyjnych w realizacji inicjatyw w ramach szeroko pojętej prewencji kryminalnej;
- rozwiązywanie problemów - eliminowanie wszelkich czynników, wpływających na powstawanie przestępczości oraz wzbudzających strach obywateli, poprzez organizację i realizację działań prewencyjnych w skali lokalnej, ze szczególnym uwzględnieniem analizy i wykorzystania danych na temat genezy powstawania określonych czynów⁵².

Bardzo interesujący pogląd odnośnie cech charakterystycznych dla realizacji omawianego zagadnienia, zaprezentował M. Sokołowski, który w swoich rozważaniach wskazał, że to strategie za pomocą których realizuje się ideę community policing, mają fundamentalne znaczenie, zalicza się do nich:

- strategię kontaktu z obywatelem – polegająca na tym, iż funkcjonariusz ma przekonania, że to obywatel jest najważniejszy jeżeli zachodzi taka potrzeba obligatoryjnie, w każdej sytuacji, służy mu pomocą. Poza tym, nie bez znaczenia pozostaje tutaj także

⁵¹ Z. Żaróń, wyd. cyt., s. 10.

⁵² J. Czapska, J. Wójcikiewicz, wyd. cyt., s. 138 - 139.

- kwestia tzw. personalizacji, która podkreśla znaczenie inicjatywy własnej policjanta (najczęściej dzielnicowego) działającego w konkretnej społeczności lokalnej, podejmowanej celu jak najlepszego poznania mieszkańców, a także, co jest niemniej istotne, być samemu jak najbardziej rozpoznawalny;
- strategię konsultacji ze społecznościami lokalnymi – dotyczy regularnej organizacji przez przedstawicieli lokalnej Policji, spotkań z obywatelami, na których omawiane są problemy dotyczące bezpieczeństwa w szczególności odnoszące się do przestępczości i zagrożeń występujących lub mogących wystąpić w danym regionie, a także oczekiwania wobec funkcjonariuszy; najistotniejszą zaletą tej strategii i jest stworzenie sprzyjających warunków do budowania partnerskich stosunków pomiędzy Policją a lokalną społecznością, a także zacieśnianie już istniejących;
  - strategia aktywizacji społeczności – Policja prezentuje członkom lokalnej społeczności możliwości działania, przedstawia najskuteczniejsze formy możliwej współpracy i jednocześnie do niej zachęca. Obywatele włączając się do określonej inicjatywy stają się istotnym elementem systemu kontroli bezpieczeństwa;
  - strategia szerokiego podejścia do rozwiązywanych problemów – polega na redukcji a wreszcie eliminacji czynników wpływających na występowanie określonych czynów zabronionych, przy czym najistotniejszym akcentem podjętych przedsięwzięć nie jest ustalenie sprawcy, lecz wdrożenie skutecznych przedsięwzięć działań zapobiegawczych⁵³.

W kontekście inicjatyw i przedsięwzięć realizowanych na przestrzeni kilkunastu ostatnich lat w Polsce, z całą stanowczością należy stwierdzić, że wypełnianie przez resort spraw wewnętrznych, a w szczególności Policję swojej funkcji poprzez położenie nacisku na współpracę ze społecznościami lokalnymi ma bardzo szerokie i powszechne zastosowanie. Doskonałym przykładem potwierdzającym powyższą tezę jest program „Policijny program zapobiegania przestępczości i innym zjawiskom patologii społecznej DEBATY SPOŁECZNE” realizowany od 2012 roku na terenie działania Komendy Stołecznej Policji oraz Mazowieckiej Komendy Wojewódzkiej Policji z siedzibą w Radomiu.

Głównym założeniem projektu jest organizacja spotkań ze społeczeństwem, z udziałem przedstawicieli administracji rządowej i samorządowej, Policji, instytucji pomocowych, organizacji pozarządowych, przedstawicieli spółdzielni mieszkaniowych, itd. Debaty społeczne mają na celu zdiagnozowanie potrzeb i oczekiwań lokalnych w zakresie poprawy bezpieczeństwa. Pozwalają także na wymianę informacji między Policją, a mieszkańcami o istniejących zagrożeniach, co pozwala na wypracowanie właściwych metod ich eliminacji.

⁵³ M. Sokolowski, *Community policing – nowa filozofia działania Policji*, [w:] *Policje Unii Europejskiej*, A. Misiuk, A. Letkiewicz, M. Sokolowski (red.), Warszawa 2011, s. 176–177.

Cele główne debat społecznych:

- ograniczenie zjawisk oraz zachowań, które budzą powszechny sprzeciw i poczucie zagrożenia;
- badanie oczekiwań społecznych w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego;
- włączenie obywateli w wypracowanie propozycji rozwiązań mających na celu wzrost poczucia bezpieczeństwa mieszkańców w środowisku lokalnym.

Cele szczegółowe debat społecznych:

- zdiagnozowanie potrzeb i oczekiwań społecznych w zakresie poprawy bezpieczeństwa,
- wymiana informacji o istniejących zagrożeniach;
- wypracowanie wspólnych metod działania oraz przedsięwzięć zmierzających do ograniczenia występujących zagrożeń;
- zaktywizowanie społeczności do tworzenia lokalnych koalicji na rzecz poprawy bezpieczeństwa;
- poprawienie wizerunku Policji w społeczeństwie.

Zakres tematyczny debat dotyczy zagrożenia przestępczością, z uwzględnieniem:

- kategorii przestępstw najbardziej uciążliwych społecznie;
- zapobiegania przemocy w rodzinie;
- poczucia bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania i w miejscach publicznych;
- bezpieczeństwo uczestników ruchu drogowego.

Podstawowym elementem realizacji programu jest organizowanie debat w powtarzalnych cyklach, w sposób który umożliwi zweryfikowanie skuteczności działań podjętych przez instytucje, w związku ze złożonymi przez społeczeństwo wnioskami oraz przyjęcie nowych postulatów do realizacji.

Debaty odbywają się w szerokim gremium przy współudziale przedstawicieli różnych grup i środowisk działających na rzecz zwiększenia poczucia bezpieczeństwa, w szczególności:

- mieszkańcy powiatów i dzielnic;
- wojewoda, wicewojewoda;
- Komendant Stołeczny Policji/ Mazowiecki Komendant Wojewódzki Policji,
- starostowie, wójtowie, sołtysi;
- przedstawiciele władz samorządowych;
- prokuratorzy;
- Komendanci Rejonowi/Powiatowi Policji;
- przedstawiciele straży miejskich/gminnych.

W celu dotarcia do jak największej liczby obywateli, specjaliści ds. prewencji kryminalnej, służby prasowe oraz bezpośrednio policjanci dzielnicowi poszczególnych jednostek organizacyjnych Policji, prowadzili przed rozpoczęciem debat, akcje promocyjno – edukacyjną mającą na celu upublicznienie informacji o spotkaniach na możliwie wczesnym etapie projektu, polegającą m.in. na: sporządzeniu i kolportażu plakatów informacyjnych; umieszczaniu ogłoszeń w prasie, na tablicach informacyjnych, w kościołach, itd...; umieszczaniu ogłoszeń w instytucjach publicznych; przesłaniu zaproszeń do wybranych osób; nawiązywaniu bezpośredniego kontaktu ze społeczeństwem przez dzielnicowych jako gospodarzy rejonu.

Jeśli chodzi o standardy organizacji debat przyjęto, że w miarę możliwości będą one organizowane w obiektach dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych, przy obecności tłumacza języka migowego. Przebieg spotkań każdorazowo, jeżeli warunki techniczne na to pozwalają, jest transmitowany na żywo on-line, z możliwością zadawania pytań na żywo przy użyciu komunikatora internetowego. W celu zapewnienia jak najlepszej jakości przebiegu debat każde spotkanie moderuje ta sama osoba (funkcjonariusz Policji).

Ponadto, w celu ułatwienia społeczeństwu załatwienia spraw typowo indywidualnych, wykraczających poza obszar tematyczny debaty organizowane są punkty promocyjno – informacyjne. W tego typu punktach usytuowani są funkcjonariusze Policji, strażnicy miejscy oraz pracownicy wydziałów obsługi mieszkańców urzędów miast i gmin. Każdorazowo prowadzone są również badania ankietowe dotyczące oceny organizacji przedsięwzięcia.

Ustalając ramowy scenariusz debaty, twórcy programu mieli przede wszystkim na uwadze poznanie opinii lokalnej społeczności na temat bezpieczeństwa, stąd też ograniczenie wystąpień panelistów do niezbędnego minimum – czas trwania debaty przyjęto na 2 godziny z czego co najmniej 90 minut stanowi właściwa debata. W celu zapewnienia optymalnej realizacji wniosków i postulatów zgłaszanych w trakcie debat społecznych przeprowadzonych na terenie garnizonu stołecznego utworzone zostały tzw. zespoły ewaluacyjne, w skład których weszli przedstawiciele organów administracji rządowej i samorządowej, Policji, jednostek straży miejskich. W wyniku pracy zespołów ewaluacyjnych ujednolicono materiał sprawozdawczy i skoordynowano działania podmiotów zaangażowanych w realizację wniosków.

Za opracowanie materiału sprawozdawczego odpowiedzialne są poszczególne jednostki organizacyjne Policji. Sprawozdanie z realizacji wniosków udostępniane jest za pośrednictwem stron internetowych poszczególnych podmiotów zaangażowanych w realizację programu oraz dostępne są w trakcie organizowania kolejnych cykli spotkań. W celu wyeliminowania negatywnych zjawisk społecznych oraz poprawy poczucia bezpieczeństwa wśród członków lokalnych społeczności, biorąc pod uwagę wnioski złożone w trakcie debat, uwzględniono propozycje mieszkańców w zakresie dyslokacji patroli policyjnych.

Również zintensyfikowano oraz wypracowano nowe rodzaje działań mających na celu zapobieganie przestępczości i patologii społecznej, w szczególności skierowanych do młodzieży szkolnej. Ponadto, funkcjonariusze służby ruchu drogowego inicjują działania zmierzające do

zmiany organizacji ruchu drogowego, oświetlenia, oznakowania, infrastruktury publicznej. Podjęto, szereg działań informacyjnych zmierzających do upowszechniania informacji na temat policjantów dzielnicowych w środowiskach lokalnych.

Jednakże najważniejszym działaniem w kontekście diagnozowania potrzeb i oczekiwań społecznych w zakresie poprawy bezpieczeństwa jest organizowanie spotkań z mieszkańcami w węższym gronie, na poziomie bardziej lokalnym (grupy osiedlowe, gminy, ulice, wspólnoty)⁵⁴.

Kolejną inicjatywą, o której należałoby wspomnieć, a która niejako jest naturalną ewaluacją opisanych powyżej działań, doskonale wpisujących się w filozofię *community policing* jest przedsięwzięcie rozpoczęte w lipcu 2016 roku przez Polską Policję z inicjatywy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji pn. Krajowa Mapa Zagrożeń Bezpieczeństwa. Jest to interaktywne internetowe narzędzie do wymiany informacji pomiędzy Policją a obywatelami. Wdrożenie do powszechnego użytku narzędzia odbyło się w dwóch etapach -pierwszy, który etap określaný jako wdrożeniowy, pilotażowo zrealizowany w trzech jednostkach organizacyjnych Policji szczebla wojewódzkiego: Komendy Wojewódzkiej Policji w Białymstoku, Komendy Wojewódzkiej Policji w Gdańsku i Komendy Stołecznej Policji oraz drugi – obejmujący działania promujące powszechne korzystania przez obywateli z ogólnodostępnej aplikacji.

W ramach podjętych działań przedstawiono funkcjonariuszom założenia funkcjonowania narzędzia, z dwóch perspektyw: drogą służbową (m.in. w ramach lokalnego doskonalenia zawodowego) oraz za pośrednictwem ogólnodostępnych kanałów medialnych. Po zapoznaniu się z informacjami na temat założeń programu oraz funkcjonalności platformy, funkcjonariusze zobligowani byli do promowania tychże treści wśród członków lokalnych społeczności.

Ponadto, oprócz działań promocyjno - edukacyjnych Krajowej Mapie Zagrożeń Bezpieczeństwa, towarzyszył także proces formalizujący jej działanie w systemie norm wewnątrz instytucjonalnych oraz wprowadzanych procedur i algorytmów postępowania. Realizacja tego etapu objęta była bieżącym nadzorem właściwych kierowników komórek i jednostek organizacyjnych Policji merytorycznie odpowiedzialnych za funkcjonowanie służby prewencyjnej.

W chwili gdy narzędzie zostało wdrożone, funkcjonuje i jest ogólnodostępne w skali całego kraju a wszystkie jej funkcjonalności działają bez zarzutu, jednostki organizacyjne Policji na każdym szczeblu zhierarchizowania w dalszym ciągu podejmują działania mające na celu jak najszersze promowanie przedmiotowego projektu. Ponadto, w ramach szeroko pojętego doskonalenia zawodowego kontynuowane są szkolenia tematyczne dla funkcjonariuszy zajmujących się z problematyką mapy. Bardzo istotnym źródłem pozyskiwania informacji, wykorzystywanych następnie na potrzeby zapewnienia możliwie jak najwyższego poziomu realizacji zadań policyjnych są także odprawy służbowe⁵⁵.

⁵⁴ Opracowanie własne na podstawie niepublikowanych informacji Komendy Stołecznej Policji na temat realizacji programu „Debaty społeczne”.

⁵⁵ Szerzej: M. Mikołajczyk, *Użytkowe aspekty funkcjonowania Krajowej Mapy Zagrożeń Bezpieczeństwa na terenie działania Komendy Stołecznej Policji – analiza przypadku*, Policja Kwartalnik Kadry Kierowniczej 1/2020, Szczycno 2020, s. 7.

Na czym polega istota funkcjonowania platformy? – Za pośrednictwem dedykowanej strony internetowej każdy użytkownik może wskazać miejsca jego zdaniem niebezpieczne. Informacje te przekazywane są właściwej terytorialnie jednostce Policji i służą planowaniu dyslokacji patroli Policji i innych służb. Ponadto, dzielnicowi, w których rejonie zostają wskazane zagrożenia w ramach prowadzonego rozpoznania terenowego, osobowego, zjawisk i zdarzeń weryfikują prawdziwość zgłoszeń. Jednocześnie narzędzie jest dla nich doskonałym źródłem informacji o tym, co dzieje się w danym rewirze dzielnicowych⁵⁶. Takie informacje wykorzystywane mogą również być na potrzeby innych czynności policyjnych, m.in. operacyjno – rozpoznawczych, wywiadu kryminalnego.

Drugim równie ważnym obszarem jest prowadzenie działań propagandowych, promujących narzędzie na poziomie lokalnym jednakże skierowanym do jak najszerszego grremium odbiorców. Realizacja zadań w omawianym zakresie obejmuje przede wszystkim::

- promocja inicjatywy i zamieszczenia linków oraz odnośników na stronach internetowych jednostek Policji każdej kategorii;
- wyświetlaniu komunikatów na temat mapy na ekranach informacyjnych w środkach komunikacji miejskiej oraz w przestrzeni publicznej;
- publikacji artykułów prasowych w środkach masowego przekazu, w tym między innymi w gazetach lokalnych, biuletynach i tygodnikach;
- umieszczaniu informacji w obiektach użyteczności publicznej, jednostkach administracji państwowej i samorządowej;
- umieszczaniu informacji w obiektach sakralnych oraz kultu religijnego, a także przekazywaniu ich podczas prowadzonych obrządków;
- prowadzenie akcji informacyjnej w mass – mediach
- druk i dystrybucja plakatów oraz ulotek informacyjnych⁵⁷.

Ponadto, wystąpienia policyjnych profilaktyków na różnego rodzaju imprezach, festynach i spotkaniach są doskonałą okazją do rozpowszechnienia informacji promocyjnych narzędzie Krajowej Mapy Zagrożeń Bezpieczeństwa. Istotną rolę w tym obszarze odgrywają także policjanci dzielnicowi, którzy prezentują nowatorską formę kontaktu na spotkaniach w świetlicach środowiskowych, podczas debat społecznych oraz kontaktów z mieszkańcami w codziennej służbie obchodowej.

Dane generowane przy użyciu omawianego narzędzia są niezwykle cennym źródłem informacji na temat prawdopodobnie występujących na danym obszarze zjawisk niepożądanych, które to następnie zostają faktycznie weryfikowane przez funkcjonariuszy komórek patrolowych bądź dzielnicowych. Sprawy w których Policji nie posiada delegacji ustawowej w ramach posiadanych kompetencji do ich załatwienia, zgodnie z właściwością miejscową i rzeczową zostają

---

⁵⁶ Tamże, s. 6 - 8.

⁵⁷ Tamże.

przekazane innym podmiotom takim jak służby, organy administracji samorządowej i rządowej, wspólnoty mieszkaniowe, administratorzy terenu, itp.

Ponadto informacje zgromadzone za pomocą narzędzia są jednym z podstawowych elementów wykorzystywanych w tworzeniu dyslokacji służby zewnętrznej w obrębie właściwości terytorialnej poszczególnych jednostek organizacyjnych Policji. Przede wszystkim dotyczy to sił i środków policyjnych komórek patrolowo – interwencyjnych, wywiadowczych, ruchu drogowego, a także służby kryminalnej ze szczególnym uwzględnieniem prowadzenia działań operacyjno – rozpoznawczych. Proces planowania wsparty jest danymi pochodzącymi z permanentnie prowadzonego policyjnego rozpoznania terenowego, osobowego oraz zjawisk i zdarzeń. Przyjęcie tego typu rozwiązań istotnie wpływa na efektywność identyfikacji nastrojów i oczekiwań członków lokalnych społeczności społecznych i planowanie oraz następnie prowadzenie na tej podstawie przedsięwzięć ukierunkowanych na redukcję a finalnie eliminację nieporządných zjawisk o charakterze kryminogennych wpływających negatywnie na poczucie bezpieczeństwa obywateli.

Jak już wcześniej wspomniano, bardzo istotnym elementem realizacji każdej strategii zapobiegania przestępczości opartej o założenia community policing jest policjant - dzielnicowy. Pełniąc rolę funkcjonariusza pierwszego kontaktu, będąc integralną częścią wspólnoty obywateli funkcjonujących na obszarze obejmującym przydzielony rejon służbowy, odgrywa on ogromną rolę w kreowaniu pożądanego stanu bezpieczeństwa, budowaniu poczucia bezpieczeństwa oraz tworzeniu prawidłowych postaw charakterystycznych dla społeczeństwa obywatelskiego⁵⁸.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami dzielnicowy realizuje zadania dotyczące przydzielonego mu rejonu, a w szczególności:

- prowadzenie rozpoznania przydzielonego mu rejonu pod względem osobowym, terenowym, zjawisk i zdarzeń mających wpływ na stan bezpieczeństwa i porządku publicznego;
- realizowanie zadań z zakresu profilaktyki społecznej;
- realizowanie zadań z zakresu ścigania sprawców przestępstw i wykroczeń;
- kontrolowanie przestrzegania prawa powszechnie obowiązującego oraz przepisów prawa miejscowego⁵⁹.

Jak słusznie stwierdziła D. Pater w artykule opublikowanym w periodyku Ministerstwa Sprawiedliwości pt. „Probacja” „...dzielnicowi to policjanci utrzymujący bezpośredni kontakt ze społecznościami lokalnymi swoich rejonów, rozpoznający ich potrzeby i oczekiwania w zakresie szeroko pojmowanego bezpieczeństwa, zarówno indywidualnego, jak i publicznego. Dzielnicowi diagnozują wspólnie z mieszkańcami lokalne problemy, ustalają ich przyczyny i pomagają

⁵⁸ Szerzej: J. Stawicka, I. Klonowska, *Rola Dzielnicowego w nowoczesnej formacji policyjnej z perspektywy działań edukacyjno – wychowawczych i profilaktycznych w społeczeństwach lokalnych*, Warszawa 2017, s. 15 - 18.

⁵⁹ Zarządzenie Komendanta Głównego Policji z dnia 20 czerwca 2016 roku w sprawie metod i form wykonywania zadań przez dzielnicowego i kierownika dzielnicowych (Dz. U. KGP z 2016 poz. 26), § 29 ust. 2.

w poszukiwaniu skutecznych sposobów ich rozwiązania. Inicjując i organizując niezbędne działania, angażują do tego zarówno instytucje publiczne, w tym samorządowe, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe, jak i społeczności lokalne. Dzielnicy nie tylko prowadzi rozpoznanie przydzielonego mu rejonu służbowego pod względem osobowym, terenowym, jak też zjawisk i zdarzeń mających wpływ na stan porządku publicznego, ale realizuje również zadania z zakresu profilaktyki społecznej oraz ścigania sprawców przestępstw i wykroczeń, a także kontroluje przestrzeganie prawa powszechnie obowiązującego oraz przepisów prawa miejscowego. Musi znać stosunki społeczno-ekonomiczne, struktury gospodarcze i środowiskowe, lokalizację rozmiaru i natężenia zjawisk kryminogennych, jak również konflikty społeczne oraz ich genezę. Musi wiedzieć o planowanych doraźnie lub okresowo imprezach, w tym imprezach sportowych, kulturalnych, rozrywkowych i handlowych. Zbiera informacje o osobach zamieszkałych lub przebywających w jego rejonie, które ze względu na swoją przeszłość, aktualny tryb życia i zachowania mogą stwarzać zagrożenie bezpieczeństwa i porządku publicznego, a w szczególności o osobach: karanych oraz korzystających z przepustki lub przerwy w odbywaniu kary, podejrzewanych o prowadzenie działalności przestępczej, uzależnionych od alkoholu lub środków działających podobnie do alkoholu, a także nieletnich zagrożonych demoralizacją i sprawców czynów karalnych. Dzielnicy kontaktuje się również z osobami – potencjalnymi ofiarami przestępstw i wykroczeń – w celu wskazania im właściwych sposobów unikania zagrożenia⁶⁰.

Wewnątrz policyjne przepisy precyzujące sposób realizacji zadań oraz nadające określony charakter służbie dzielnicowej wskazują także konkretny katalog przedsięwzięć które funkcjonariusz na tym stanowisku, zobowiązany jest realizować w obszarze szeroko pojętej profilaktyki społecznej, a mianowicie:

- diagnozowanie i wskazywanie lokalnych zagrożeń oraz kierunków działań profilaktycznych;
- inspirowanie i współuczestniczenie w przedsięwzięciach z zakresu profilaktyki społecznej we współpracy z innymi policjantami, jednostkami samorządu terytorialnego oraz innymi podmiotami poza policyjnymi;
- realizację akcji i programów profilaktycznych we współpracy z innymi policjantami oraz podmiotami poza policyjnymi;
- informowanie mieszkańców o występujących zagrożeniach i udzielanie instrukcji o sposobach zabezpieczania się, zachowania się w określonych sytuacjach oraz organizowania się w celu poprawy bezpieczeństwa;
- inicjowanie działań pomocowych dla ofiar przestępstw, a także organizowanie doradztwa dla tej grupy osób;
- przeciwdziałanie przemocy w rodzinie⁶¹.

⁶⁰ D. Pater, *Spoleczne wsparcie działań Policji mających na celu zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz zjawiskom kryminogennym*, Probacja 4/2018, Warszawa 2018, s. 125-126.

⁶¹ Zarządzenie nr 5 Komendanta Głównego Policji z dnia 20 czerwca 2016 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań przez dzielnicowego..., wyd. cyt., § 36

Realizując założenia strategii uspołeczniania działań policyjnych na rzecz bezpieczeństwa, polska Policja wdrożyła nową filozofię opartej na bardzo sugestywnym przekazie - „chcemy być jak najbliższej ludzi, znać i wspólnie rozwiązywać ich problemy. Społeczeństwo chce mieć Policję u siebie. Tego ludzie oczekują: żeby policjant był z nimi i działał, kiedy komuś dzieje się krzywda. Dzielnicowy musi być wśród ludzi i służyć ludziom” – takie są założenia programu „Dzielnicowy bliżej nas”⁶². Program ten jest to obecnie jednym z podstawowych programów realizowanych w celu zbudowania zaufania pomiędzy służbami a obywatelami.

Policjanci biorący udział w tym programie są odpowiednio przygotowani i przeszkoleni w zakresie podnoszenia poziomu wiedzy zawodowej i kompetencji. W ramach tego programu mają zapewniony dostęp do nowych narzędzi komunikacji społecznej oraz odpowiednie warunki lokalowe i narzędzia pracy. Ważnym elementem programu jest propagowanie właściwych postaw dzielnicowych i społeczności lokalnych w celu uzyskania jak najlepszych efektów. Najważniejszym celem jest uwrażliwienie na potrzeby społeczności lokalnej, oraz zbudowanie zaufania pomiędzy Policją a obywatelami. Kontakt z dzielnicowym ułatwiony jest dzięki aplikacji „Moja Komenda”, dzięki której można uzyskać kontakt z dzielnicowym z danego rejonu. Aplikacja umożliwia również wyszukanie każdego dzielnicowego w Polsce, a także zawiera dane kontaktowe wszystkich komend i komisariatów w Polsce⁶³.

Ostatnim przykładem działań które z powodzeniem można określić działaniem Policji społecznej czyli wspólnotowej⁶⁴ jest program realizowany przez Komendę Stołeczną Policji oraz Mazowiecką Komendę Wojewódzką Policji pn. Mazowiecka Akademia Seniora. Projekt w swej formie jest prosty i przejrzysty, a przede wszystkim pozwala na wykorzystanie już istniejącej współpracy z podmiotami takimi jak Mazowiecki Urząd Wojewódzki, Komenda Wojewódzka Policji z siedzibą w Radomiu, Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej w Warszawie, Wojewódzki Inspektorat Inspekcji Handlowej w Warszawie, Wojewódzki Inspektorat Farmaceutyczny w Warszawie, Wojewódzka Stacja Sanitarno – Epidemiologiczna w Warszawie.

Program skierowany jest do seniorów, ale też do wolontariuszy których cechuje aktywność w podejmowaniu działalności na rzecz społeczności lokalnych. Działania projektu ukierunkowane są na osoby starsze, często samotne, które potencjalnie mogą stać się ofiarami działań przestępczych w szczególności oszustw. Osoby w podeszłym wieku z racji swojej otwartości, dobroci i ufności, czy też samotnego zamieszkiwania są częstymi ofiarami przestępców. Jedną z najpopularniejszych metod działania sprawców jest metoda na tzw. „wnuczka”, „krewnego”. Sprawcy tego typu przestępstwa w sposób wyrachowany wykorzystują wymyśloną historię o pilnej potrzebie pożyczki określonej sumy pieniędzy. Ciągłe zmieniające się metody działania

⁶² D. Pater, wyd. cyt., s. 127.

⁶³ Tamże.

⁶⁴ Jest ona ukierunkowana na współdziałanie na poziomie lokalnym z obywatelami z wykorzystaniem zróżnicowanych form i metod, takich jak: patrole osobistych, wtapianie funkcjonariuszy w społeczność, wymiana informacji. Uspołecznienie ma na celu aktywizację i koordynację działań społeczeństwa na rzecz poprawy bezpieczeństwa. Rola Policji polega tutaj na osiągnięciu takiego wpływu na organizację życia, by wyeliminować możliwość popełniania przestępstw, Z. Lasocik, *Dzielnicowy w nowoczesnej formacji policyjnej*, Warszawa 2011, s. 117.

sprawców przestępstw generują potrzebę systematycznego przekazywania informacji osobom starszym np. poprzez organizację spotkań z seniorami.

Osoby w podeszłym wieku to też grupa docelowa dla podmiotów handlowych zajmujących się sprzedażą akwizycyjną przedmiotów rehabilitacyjnych, pościeli, wyposażenia kuchni lub sprzętu AGD. Niska świadomość osób starszych na stosowane podczas tego typu sprzedaży metody socjotechniczne powoduje nakłonienie seniorów na zakup często niepotrzebnych przedmiotów po zawyżonych cenach, czasami również na zawarcie niekorzystnej umowy kredytowej ze sprzedawcą. Brak podstawowych informacji na temat praw konsumentów, w tym możliwości i formy odstąpienia od zawartej umowy generuje potrzebę zwiększenia świadomości wśród osób starszych zagadnień prawa konsumenckiego. Bardzo istotnymi obszarami projektu są też zagadnienia związane z pomocą społeczną (zasady przyznawania pomocy, podmioty świadczące całodobową opiekę seniorom i osobom niepełnosprawnym), zdrowiem (badania profilaktyczne, szczepienia ochronne, bezpieczne stosowanie leków), aktywność społeczna.

Przedmiotowa inicjatywa obejmuje działania polegające na organizacji szkoleń dla tzw. „liderów” zgłoszonych na zaproszenia przesłane między innymi do koordynatorów Uniwersytetów Trzeciego Wieku, klubów seniora i innych miejsc skupiających seniorów. „Liderzy” wspólnie z policjantami – koordynatorami projektu odbywają jednodniowe szkolenie przeprowadzone wspólnie z partnerami programu. Po zakończeniu szkolenia „liderzy” zostają zaopatrzeni w „pakiet informacyjny” zawierający dane kontaktowe do osób – koordynatorów projektu z poszczególnych instytucji.

Główną ideą programu jest zaangażowanie seniorów i wolontariuszy do inicjacji spotkań w lokalnym środowisku z osobami starszymi, na które zapraszani są przedstawiciele partnerów programu. „Lider” przy wsparciu policjantów (koordynatorów) organizuje otwarte spotkania dla osób starszych np. w miejscu swojego zamieszkania, klubach seniora, domach pomocy społecznej, klubach parafialnych, związkach wyznaniowych.

Ważną częścią programu jest również zwrócenie uwagi osób starszych na sytuacje stwarzające zagrożenie dla życia i zdrowia własnego lub innych osób w ruchu drogowym. Działania mają na celu uświadomienie seniorom jak często osoby powyżej 60 roku życia stają się ofiarami wypadków drogowych, ale też są okazją do propagowania noszenia elementów odblaskowych po zmroku, czy też podczas niekorzystnych warunków atmosferycznych.

Zasadniczym celem działań jest ograniczenie zachowań wiktyologicznych i zapobieganie zdarzeniom przestępczym podejmowanym wobec osób w podeszłym wieku, ograniczenie ilości zdarzeń w ruchu drogowych z udziałem osób starszych oraz zwiększenie świadomości prawnej z zakresu praw konsumenta, a także zagadnień związanych z bezpieczeństwem przeciwpożarowym i zatruciem tlenkiem węgla⁶⁵.

Reasumując powyższe rozważania na temat istoty strategii działań policyjnych, na rzecz zapobiegania i zwalczania przestępczości realizowanych w oparciu o założenia filozofii community

⁶⁵ Opracowano na podstawie informacji Komendy Stołecznej Policji oraz Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego.

policing, zasadnym jest stwierdzenie, że coraz częściej, zaczynamy zdawać sobie sprawę z tego, że Policja i społeczeństwo są sobie nawzajem potrzebne. Obie strony zaczynają dostrzegać w sobie partnerów w trosce o bezpieczeństwo publiczne. Określenie nowych stosunków pomiędzy Policją a społeczeństwem oznacza bardziej efektywne zapobieganie przestępczości, mniej obaw i strachu obywateli, az punktu widzenia Policji wpływa na podwyższenie poziomu moralnego i zwiększenie motywacji do działań. Podstawowym założeniem, na którym opiera się uspołecznienie działań policyjnych jest aktywny i skoordynowany udział społeczeństwa w poprawie własnego stanu bezpieczeństwa.

Stworzenie prawdziwego partnerstwa pomiędzy społeczeństwem a Policją, która je ochrania, to cel do jakiego dąży zarówno Policja jak i społeczeństwo. Partnerstwo takie wymaga, aby społeczne działania prewencyjne i społeczne działania Policji były skoordynowane i w rzeczywistości zmierzały do jednego celu. Dopiero wtedy, społeczeństwo stanie się autentycznym partnerem Policji w dziedzinie ochrony bezpieczeństwa publicznego.

Bibliografia

1. J. Bafia, Zapobieganie przestępczości, [w:] Zagadnienia patologii społecznej, A. Podgórecki (red.), Warszawa 1976.
2. J. Błachut, A. Gaberle, K. Krajewski, Kryminologia, Gdańsk 1999.
3. K. Bulat, P. Czarniak i in., Kryminologia repetytorium 3, Warszawa 2003.
4. J. Czapska, Poczucie społecznego zagrożenia przestępczością, [w:] Zagrożenie przestępczości, J. Błachut, J. Czapska, J. Widański (red.), Warszawa-Kraków 1997.
5. J. Czapska, J. Wójcikiewicz, Policja w społeczeństwie obywatelskim, Kraków 1999.
6. E. Dereń, T. Nowak, E. Polański (red.), Słownik języka polskiego, Warszawa 2005.
7. W. Fehler, Bezpieczeństwo w środowisku lokalnym, Warszawa 2009.
8. J. Fiebig, W. Pływaczewski, A. Tyburska, Policyjne strategie działań zapobiegawczych, Szczytno 2004.
9. B. Hołyst, Kontrola społeczna przestępczości. Community policing, [w:] Policja w społeczeństwie okresu przejściowego. Studia i materiały, M. Róg (red.), Szczytno 1995.
10. B. Hołyst, Kryminologia, Warszawa 2016.
11. B. Hołyst, Policja na świecie, Warszawa 2016.
12. M. Kuć, Kryminologia, Warszawa 2010.
13. M. Kuć, Leksykon kryminologii 100 podstawowych pojęć, Warszawa 2015.
14. Z. Lasocik, Dzielnicy w nowoczesnej formacji policyjnej, Warszawa 2011.
15. K. Łojek, Metodyka Rozwiązywania problemów kryminalnych, Szczytno 2008.
16. C. Marcinkowski, Bezpieczeństwo publiczne a projektowanie bezpiecznych przestrzeni, [w:] Zarządzanie bezpieczeństwem w Unii Europejskiej wobec globalnych zagrożeń. The EU's Security

- Management Towards Global Threats, M. Lisiecki, M. Raczkowska - Lipińska (red.), Józefów 2008.
17. M. Mikołajczyk, Utylitarne aspekty funkcjonowania Krajowej Mapy Zagrożeń Bezpieczeństwa na terenie działania Komendy Stołecznej Policji – analiza przypadku, Policja Kwartalnik Kadry Kierowniczej 1/2020, Szczytno 2020.
  18. Misiuk, Administracja porządku i bezpieczeństwa publicznego, Zagadnienia prawno-ustrojowe, Warszawa 2008.
  19. Nowik, Współpraca organów administracji rządowej w zapewnieniu bezpieczeństwa, ocena ich funkcjonowania oraz proponowane kierunki zmian, [w:] Zarządzanie bezpieczeństwem publicznym, M. Lisiecki (red.), Warszawa 2010.
  20. T.J. Ortmaier, Cechy dobrego policjanta – kierownika, Raport z badań, Policyjny Biuletyn Szkoleniowy, nr 3 – 4, Szczytno 1998.
  21. D. Pater, Społeczne wsparcie działań Policji mających na celu zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz zjawiskom kryminogennym, Probacja 4/2018, Warszawa 2018.
  22. W. Pływaczewski, G. Kędzierska (red.), Leksykon policyjny, Szczytno 2001.
  23. A.D. Rotfeld, Międzynarodowe czynniki bezpieczeństwa Polski, Warszawa 1986.
  24. M. Sokołowski, Community policing – nowa filozofia działania Policji, [w:] Policje Unii Europejskiej, A. Misiuk, A. Letkiewicz, M. Sokołowski (red.), Warszawa 2011.
  25. J. Stawicka, I. Klonowska, Rola Dzielnicowego w nowoczesnej formacji policyjnej z perspektywy działań edukacyjno – wychowawczych i profilaktycznych w społeczeństwach lokalnych, Warszawa 2017.
  26. S. Śliwa, Profilaktyka pedagogiczna, Opole 2015
  27. Urban, Bezpieczeństwo społeczności lokalnych, Warszawa 2009.
  28. Urban, Prewencja kryminalna, Szczytno 2006.
  29. Urban, Kształtowanie przestrzeni antyprzestępczej, Szczytno 2007.
  30. T. Walek, Lokalne programy prewencyjne w Polsce, Kultura Bezpieczeństwa. Nauka-Praktyka-Refleksje Nr 19, Kraków 2015.
  31. D. Woźniakowska-Fajst, Społeczno - polityczne konteksty współczesnej przestępczości w Polsce, Warszawa 2013.
  32. Z. Żaroń, Prewencja kryminalna, Legionowo 2003.
  33. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 roku o Policji (Dz. U. 1990, Nr 30 poz. 179)
  34. Ustawa z dnia 10 czerwca 2016 roku o działaniach antyterrorystycznych Dz.U. 2016, poz. 904 z późn. zm.
  35. Zarządzenie Komendanta Głównego Policji z dnia 20 czerwca 2016 roku w sprawie metod i form wykonywania zadań przez dzielnicowego i kierownika dzielnicowych (Dz. U. KGP z 2016 poz. 26).